

i polítiques per a l'establiment d'un programa de govern interregional que tendeixi no només a facilitar els intercanvis a través dels Pirineus sinó sobretot a “constituir un espai coherent de desenvolupament econòmic, científic, social i cultural”.⁵⁵

Lògicament, la cultura tenia un lloc de predilecció en aquest programa atès el seu paper com a ciment identitari i com a factor estimulador de l'economia. La memòria comuna entre terres d'una banda i l'altra dels Pirineus forma part de les afinitats històriques, culturals i emocionals entre ambdues regions: “Els intercanvis que s’han produït a la Mediterrània han constituït, des de l’Antiguitat, una comunitat cultural i històrica, primer per mitjà de la cultura grega i posteriorment per la colonització romana, de la qual el territori de l’Euroregió forma part integrant. La caiguda de l’Imperi romà i després la conquesta musulmana van permetre, a l’Edat Mitjana, que s’establissin noves relacions entre els diferents comtats de l’espai euroregional, com ara la Marca Hispànica de l’Imperi carolingi, l’aliança entre la Corona d’Aragó i el comtat de Tolosa durant la croada contra els albigesos o el període del Regne de Mallorca (1276-1343). Aquestes relacions es van mantenir fins que al 1659 el Tractat dels Pirineus establís la frontera entre els dos estats moderns.”⁵⁶

Això no obstant, els aspectes culturals no quedaren deslligats de la seva importància econòmica en un moment on Catalunya maldava per aconseguir una integració cada vegada major en els afers europeus, i consolidar el seu lideratge ni que sigui a nivell regional: “L’eix al qual feu referència [al·ludeix a l’eix Barcelona-Milà] comença a revelar-se com quelcom més que un simple eix econòmic. Un nucli de reixement, sigui quin sigui, com el que existeix indubtablement a la zona mediterrània que va des de Catalunya a Llobardia també constitueix una senyal de vitalitat de les realitats regionals implicades en aquest eix. En èpoques passades, caquest territori es caracteritzava per una realitat econòmica i cultural molt evolucionada on la llengua catalana i la llengua occitana eren no només instruments de riquesa per a la zona sinó també de relacions culturals i diplomàtiques per a molts àrees de l’Europa mediterrània a l’Edat Mitjana. En un moment en que Europa recupera nombrosos signes que han afaiçonat la seva identitat al llarg dels segles, el fet que es parli cada vegada més d’aquest territori que s’estén des de Catalunya fins a Llobardia demostra que soestaà firmarnt una nova voluntat de creixement en tots els àmbits. Una política autènticament regional i de creixement econòmic i cultural amb vistes a crear un espai de desenvolupament viable no pot no tenir en consideració les àrees territorials que més necessiten recursos econòmics i educatius”.⁵⁷

“Com més Catalunya tinguem i més Europa tinguem, millor ens aniran les coses, des de tots els àmbits”⁵⁸

Com ja hem vist, la nostra història no és aliena a la vocació europea i europeïsta del nacionalisme català contemporani: trobar un lloc propi dins d’Europa era –i és– simplement trobar lloc dins

55 CULTIAUX. *Ibid.*, p. 604.

56 CULTIAUX. *Ibid.*, p. 606.

57 CULTIAUX. *Ibid.*, p. 605.

58 Discurs del M.H. Sr. Artur Mas a l’acte de celebració dels 20 anys de la Representació de la Comissió Europea a Barcelona. <http://www.teleprensa.es/catalunya-noticia-292610-artur-mas-assegura-que-com-ms-catalunya-tinguem-i-ms-europa-tinguem-millor-ens-aniran-les-coses.html>

d'un espai confortable. És ser, còmodament i sense risc, alguna cosa més que catalans. Com si ser únicament catalans (de la mateixa manera que un rus és només rus, i un polonès, polonès, i un alemany, alemany) no fóra, o no hagués estat històricament, una definició suficient i prou segura i prou completa davant del conjunt dels pobles del món: "*L'europeisme forma part de la ideologia nacional catalana com a element definitori* –«som europeus des de sempre»–, però també per reacció i distanciament: som més europeus que els espanyols"⁵⁹

Segurament un dels elements definidors de la política catalana al llarg del segle XX hagi estat l'intent de formular i reafirmar l'existència d'una política catalana que no fos una simple materialització provincial de la política espanyola. Tot que la política catalana no pogué desenvolupar-se aïlladament del context polític –dictadura de Primo de Rivera, Segona República, Guerra Civil, franquisme i monarquia parlamentària nascuda de la Transició– la seva dimensió europea ha estat i és innegable.

La nostra història ofereix una llarga seqüència d'esdeveniments i fenòmens –tant positius com negatius– que han deixat una sèrie d'imatges i de petjades a la història europea comuna. Si ens cenyim al darrer segle i mig, de ben segur que destaquen dos fets cabdals per a la vinculació de Catalunya amb Europa: la no-participació en cap de les dues guerres mundials

i la Guerra Civil espanyola, que suposen moments d'inflexió fonamentals però que tot i aïllar Catalunya del mainstream europeu no van impedir que rebés la influència dels fenòmens polítics i ideològics que tingueren lloc a la realitat europea.⁶⁰ Per exemple, tots els grans corrents de pensament polític i totes les ideologies marcants al continent han tingut la seva influència a Catalunya. Especialment important va ser l'expansió de l'anarcosindicalisme a partir de finals del segle XIX en un moment on la concentració industrial que s'estava produint i el considerable increment de treballadors industrials que se'n derivava va provocar importants canvis d'estructura i d'estratègia ens els sindicats obrers arreu d'Europa i també a Catalunya. Barcelona, que a finals del segle XIX havia passat a ser coneguda com la *rosa de foc*⁶¹ degut a les nombroses manifestacions, vagues, aldarulls i atemptats, va ser el centre d'interès de bona part de la premsa europea, arribant a ocupar la portada de moltes revistes i diaris europeus arran dels atemptats amb bombes al Liceu (per exemple, la del diari *Le Petit Journal* de 25 de novembre de 1893).

Però potser una de les majors influències europees fins a la Guerra Civil segurament fou la de les noves escales racionalistes impulsades per Ferrer i Guàrdia, que responien a una lògica indiscutible: si calia construir un món nou, també calia crear un home nou a través de l'educació

59 MIRA, Joan F. "Catalanisme: un lloc a Europa?", *VIA*, 5, 2007.

60 PAGÈS, Pelai. "Ideals polítics europeus als països de parla catalana i imatges positives i negatives de les experiències històriques d'aquests a l'Europa del segle XX". A: Albert Balcells (coord.) *Els Països catalans i Europa durant els darrers cent anys*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 239-253.

61 Al seu article "The Bakuninists at Work. An account of the Spanish revolt in the summer of 1873", Engels va descriure Barcelona com a la ciutat amb més lluites de barricada a Europa de tot el segle XIX. Traducció castellana, *La España revolucionaria*, publicada per Alianza Editorial, 2009.

i de la cultura. De fet, el seu afusellament arran de la seva inculpció com a cap de la rebel·lió de la Setmana Tràgica va provocar un allau de protestes pertot Europa, es van organitzar manifestacions de condemna a París, Roma, Budapest o Lisboa, i encara avui dia cada 13 d'octubre (data del seu afusellament) els estudiants dipositen rams i corones de flors a la estàtua situada a prop de l'entrada al recinte de la Universitat Lliure de Brusel·les.

Un cop acabada la Primera Guerra Mundial, la creació de la Societat de Nacions nascuda com a primer organisme internacional amb vocació de mediació entre les nacions i la difusió dels 14 punts del president dels Estats Units Woodrow Wilson sobre l'autodeterminació va suscitar l'interès de les minories polititzades arreu del món i, està clar, també a Catalunya. Tot i la manca d'eficàcia i d'influència real de la SdN, la creació d'un comitè assessors de les minories nacionals va donar peu a dues propostes catalanes, la de Marià Rubió i Tudurí que al seu llibre *Catalunya amb Europa* (1933) proposava la creació d'uns Estats Units d'Europa, i la d'Alexandre Deulofeu que a *Catalunya i l'Europa futura* (1934) defensa un futur d'estat per a Catalunya dins del context europeu.

La dictadura franquista van posar punt final al perllongat esforç d'inserció internacional que havia arrencat amb la fase d'institucionalització iniciada pel Noucentisme a començaments del segle. Tot i així, s'ha de tenir present l'important paper que va tenir la dinàmica internacional en l'activitat de resistència i oposició, i en definitiva en la conformació de la cultura política amb la qual es faria posteriorment la Transició.

La reflexió sobre el futur de Catalunya –sempre lligat al seu encaix dins del context europeu– es van concretar a diverses obres entre les que destaquen *The Spirit of Catalonia*, del doctor Josep Trueta, i l'important assaig *Les formes de vida catalana* del filòsof Josep Ferrater Mora, concebut com una reflexió filosòfica i psicològica sobre el caràcter català fixant els elements sobre els quals superar les dures circumstàncies posteriors a 1939.

Després de la Segona Guerra Mundial i superada la fase més dura de la postguerra espanyola, tant a Europa com a la Catalunya aïllada van aparèixer iniciatives de ruptura respecte de les polítiques anteriors, basades en nous ideals profundament marcats per la idea de la reconstrucció d'Europa. El somni d'una Europa unida tornava a reaparèixer, aquesta vegada de manera molt, institucional i es concretà primer en la creació d'organismes com l'OCDE o el Consell d'Europa fins que el Tractat de Roma de 1957 constituís la Comunitat Econòmica Europea. Paga la pena destacar la presència catalana al primer congrés d'Europa que va tenir lloc al mes de maig 1948 a La Haia amb la idea d'anar configurant una nova unitat europea basada en els valors comuns que s'articulen al voltant de la democràcia i els drets humans.⁶² Es feia evident, doncs, que el nou concepte d'Europa que s'estava forjant resultava molt atractiu per als catalanistes, republicans i socialistes catalans a la vegada que començaria a servir d'instrument polític per tractat de minar la consolidació del règim franquista. Es tractava, per tant, d'una complicitat ideològica però també d'una necessitat política.⁶³

Ara bé, és obvi que Catalunya no podia participar en el nivell de construcció europea que corresponia als estats i per tant no podia participar als nous organismes que s'anaren creant.

62 Hi assistiren, entre d'altres, Pau Casals, Josep Trueta, Josep Tarradellas, Antoni Rovira i Virgili, Pere Bosch i Gimpera i Josep Carner.

63 SANTACANA, Carles. "La dimensió europea de la política catalana al llarg del segle XX". A: Albert Balcells (coord.) *Els Països catalans i Europa durant els darrers cent anys*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 255-265.

En canvi, sí que ho podia fer des del segon nivell –ja no privatiu dels estats– articulat al voltant del *Moviment Europeu*, organització dedicada al debat i a la difusió de la idea d'Europa, nascuda després de l'esmentat congrés de La Haia. La particularitat és que, fent bandera de la necessitat de sistemes democràtics, es constituí un consell espanyol que va adoptar un sistema de funcionament federal on hi participaren delegats catalans d'Esquerra Republicana i del Moviment Socialista de Catalunya, la qual cosa va suposar que els catalans hi veiessin una via per associar la idea d'Europa a un programa federalista que podia satisfer moltes demandes catalanes i estava molt allunyat dels postulats de l'Espanya franquista.

Cal fer menció especial al IV Congrés del Moviment Europeu que va tenir lloc a Munic el juny de 1962 per dues raons cabdals. En primer lloc, hi van assistir per primer cop delegats catalans de totes les tendències, amb la incorporació de representants del PSUC –formació que fins llavors s'havia mantingut al marge del moviment europeu– posant així les bases per a una col·laboració de tots els antifranquistes, sense exclusions. D'aquesta manera, es feia palesa la unió en un projecte europeista comú de les diferents tendències polítiques generades a diverses parts d'Europa i que havien estat absorbides per les que eren o vindrien a ser les diferents formacions polítiques catalanes que comformarien la Catalunya postfranquista: el marxisme, les diferents variants del socialisme encarnats en el PSUC i en el MSC i el PC; la democràcia cristiana que tanta influència tingué en la conformació ideològica de Convergència Democràtica i Unió i Unió Democràtica; i el republicanisme i l'obrerisme d'influències libertàries que amaraven el pensament d'ERC en aquells moments. També cal destacar –per la importància que tindria en el desenvolupament del catalanisme polític i la seva pràctica de govern al llarg de més de dues dècades la influència de la particular doctrina personalista d'Emmanuel Mounier i del concepte d'*élan vital* d'Henri Bergson en el pensament de Jordi Pujol. Citant les seves pròpies paraules: “*Ha entroncat amb els meus orígens cristians, amb les meves concepcions nacionalistes, amb les meves concepcions europeistes, i amb el nostre sistema occidental de valors, el que ha donat a Europa l'Estat del benestar. Entroncat amb tot això, en un moment determinat, em va semblar que el personalisme de Mounier em podia permetre continuar essent totes aquestes coses: cristià, nacionalista, europeista, partidari del sistema occidental, partidari dels drets humans...*”⁶⁴

En segon lloc, els debats sobre la situació d'Espanya a Europa van propiciar que s'establís que no era possible plantejar l'admissió a la CEE d'un país que no respectava la democràcia i els drets humans, la qual cosa –tot i que Espanya ha havia demanat obrir negociacions amb vistes al seu ingrés– va frenar i alentir el procés d'admissió que no es féu efectiva fins al 1986. Com bé ho resumeix Enric Adroher, *Gironella*, un dels impulsors del Moviment Europeu: “*Ens semblava que el tema europeu permetria un acostament entre les dretes antifranquistes i les esquerres democràtiques, mentre que l'acord ens semblava impossible entorn els problemes de la política interior i de la successió del franquisme. A més, el nostre desig era d'obligar als moviments democràtics europeus (socialista, cristià, liberal) a prendre posició, intervenir en la qüestió espanyola. I, en definitiva, intentar tallar al règim franquista el camí que mena a Europa*”.⁶⁵

64 PUJOL, Jordi. *El llibre roig de Jordi Pujol*. Barcelona: Planeta, 2003.

65 Citat a SANTACANA, Carles. “La dimensió europea de la política catalana al llarg del segle XX”. A: Albert Balcells (coord.) *Els Països catalans i Europa durant els darrers cent anys*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 262.

Ja durant els anys seixanta, convé destacar a banda de l'acostament cada vegada més intens a l'europeisme polític del que vindria a ser la classe dirigent de la Catalunya autònoma, el també progressiu acostament de les esquerres catalanes a les tesis de l'eurocomunisme i del "compromís històric" nascuts a Itàlia de la mà del secretari general del PCI, Enrico Berlinguer, i que significarien la seva definitiva acceptació del pluralisme democràtic.

Un altre factor important per situar les relacions de Catalunya amb el món exterior el podem trobar a l'evolució de l'Església. És un fet remarcable el camí seguit per aquesta a Catalunya durant el franquisme. Víctima d'una persecució ferotge durant el conflicte civil, malgrat tot va anant adoptant una actitud de distanciament ala marxa oficial del règim. Cal considerar especialment el paper que va jugar en el manteniment de la cultura catalana a través de la xarxa de les seves institucions. A tall d'exemple, només cal recordar el paper de Montserrat com a referent per una cultura hostigada i perseguida i les manifestacions al diari *Le Monde*, de l'abat de Montserrat Aureli M. Escarré, on denunciava explícitament la naturalesa repressiva i dictatorial del règim franquista. Per als grups catòlics que començaven a adoptar una actitud crítica durant la dècada de 1950, l'experiència del catolicisme europeu, el catolicisme intel·lectual francès (vehiculat per la revista *Esprit*) i l'italià fonamentalment, es transforma en una alternativa important al nacionalcatolicisme imperant. Aquesta vivència es particularment important en nuclis com el dels redactors de la revista *El Ciervo*, que es transformen en difusors dels canvis introduïts pel Concili Vaticà II. L'activitat dels catòlics durant la dècada de 1960, els anys finals del franquisme, tindrà un paper de primer ordre al ressorgiment de la cultura catalana i molt especialment a la seva connexió amb l'evolució europea a mesura que s'anava albirant la fi de la dictadura.⁶⁶

Altres fets marcats a les darreries del règim franquista i que ajudaren a col·locar Catalunya en un lloc destacat de l'interès europeu foren les manifestacions de 1976 ("Llibertat, Amnistia, Estatut d'Autonomia") i de la Diada de 1977, considerada en aquell moment com la més multitudinària a Europa des del final de la Segona Guerra Mundial. En aquest sentit, no podem deixar de traçar el paral·lisme amb l'atenció mediàtica europea i internacional dedicada a Catalunya des que s'inicià el procés de transició cap a la sobirania nacional al setembre de 2012...

Per consegüent, una de les crítiques més habituals que el nacionalisme espanyol ha llençat sobre el catalanisme –suposadament entestat a parlar de si mateix, mirant-se el melic, en un moment en què tot Europa s'ha posat a construir un projecte comú– no s'ajusta a la realitat. Si d'alguna cosa no pot ser acusat el catalanisme cultural i polític és d'haver estat massa autocentrat i poc europeïsta. Potser fins i tot se n'ha fet un gra massa, en termes d'una certa innocència, d'aquesta passió europea que ha estat un factor contínuament actiu i present en la història del pensament catalanista. Perquè, en clau europea, el catalanisme mai ha remat a contracorrent. I és que pel pensament polític català, des del seu origen, Europa significa el referent i l'horitzó on poder-se adscriure en primera persona. Perquè el pensament polític català sempre ha tingut una

**SI D'ALGUNA COSA NO POT SER
ACUSAT EL CATALANISME CULTURAL
I POLÍTIC ÉS D'HAVER ESTAT MASSA
AUTOCENTRAT I POC EUROPEÏSTA**

66 CASASSAS, Jordi i Òscar Costa. "La política exterior a Catalunya a l'edat contemporània." A: Jaume Urgell (dir.) *Donar protagonisme a Catalunya. Acció internacional i política de relacions exteriors catalana*. Barcelona: Pòrtic/Centre d'Estudis de Temes Contemporanis, 2003.

visió d'Europa vinculada a la concepció liberal de les nacions: una agrupació d'individus lliures i iguals. Però també existeix en paral·lel a la vessant política, una societat civil catalana amb una voluntat inequívoca de vincular-se i relacionar-se directament amb Europa: “*El poble català ha estat tradicionalment europeista i ha mirat Europa com a model de democràcia, progressisme, avantguarda cultural i artística, i progrés socioeconòmic.*”⁶⁷

**EL PENSAMENT POLÍTIC CATALÀ
SEMPRE HA TINGUT UNA
VISIÓ D'EUROPA VINCULADA A LA
CONCEPCIÓ LIBERAL DE LES
NACIONS: UNA AGRUPACIÓ
D'INDIVIDUS LLIURES I IGUALS**

Així, el catalanisme, sempre ha entès que el present i futur de Catalunya passen per Europa. És impensable un escenari polític desentès o aïllat de la resta del continent. Pel catalanisme, Europa ha representat el model antitètic a l'Estat espanyol. Mentre un accepta el seu pluralisme de forma espontània, l'altre és homo-

geneïtzador i s'autoimposa un determinisme artificial. La pertinença i vinculació amb Europa ha estat el *leitmotiv* del catalanisme en representar els valors i procediment polítics contraris i oposats als coneguts fins al moment a l'Estat espanyol. En canvi, lluny de ser una pertinença forçada, la relació amb la resta de pobles d'Europa, encarna el caràcter d'associació voluntària a un marc polític més ampli i general del catalanisme polític. Social i econòmicament, doncs, Europa ha estat la gran aspiració i el gran referent de diferents moviments i grups socials del Principat de natura ben diversa”⁶⁸

En efecte, la identificació del catalanisme amb la causa d'Europa és inequívoca i genuïna, i això des de la pràctica totalitat de l'espectre polític català: “*El catalanisme polític ha fet sempre bandera de l'europeisme perquè entronca amb la tradició europea de cosmopolitisme, universalisme i ciutadania democràtica; perquè Europa és un referent d'excel·lència i qualitat que permet la modernització i millora de Catalunya; perquè Catalunya se sent part d'aquest projecte europeu viu i dinàmic i vol contribuir amb la seva capacitat d'innovació, el seu dinamisme i les seves arrels, cultura i llengua a fer una millor Europa perquè Catalunya se sent propera a d'altres nacions i territoris europeus amb els que –com amb els pobles d'Espanya– comparteix interessos, necessitats i veïnatges; i finalment, perquè sap que tot el que sigui una vera transferència de sobirania des dels actuals estats cap a un govern europeu és positiu per tal de fer realitat les aspiracions nacionals de Catalunya.*”⁶⁹

Per tot el que hem estat ressenyant anteriorment, mantenir-se dins la Unió Europea és per consegüent prioritari per als catalans, per raons tant econòmiques (el manteniment dels mercats) com polítiques (la preservació d'institucions de contrapès de l'Estat espanyol). Des de l'entrada a la Unió Europea, la suma d'exportacions i importacions (fora d'Espanya) sobre el producte interior de Catalunya ha passat del 45% al 70%. Així mateix, l'evolució de la renda europea sembla explicar ara quatre cinques parts de l'evolució de la renda catalana; la resta, menys d'un 20%, ve determinada per canvis a escala estatal.⁷⁰

67 GUIBERNAU, Montserrat. “Catalunya i la Unió Europea: identitat, immigració i cosmopolitisme”, *Eines*, tardor 2007.

68 PÉREZ, Ignasi. “El catalanisme i Europa: una relació ancestral”, *Eines*, primavera 2009.

69 Fundació CatalunyaEuropa. http://www.catalunyaeuropa.net/img/pdf/ideari_FCE_ca.pdf

70 BOIX. *Ibid.*

Així, doncs, és la Unió Europea la que ens assegura l'existència de mercats oberts més enllà dels Pirineus: la globalització econòmica és, al cap i a la fi, un fet polític i no pas un fenomen automàtic generat per unes forces tecnològiques incontrolables. A més a més, Europa ens ha permès d'afegir un mecanisme de control, encara que sigui tènue, sobre el govern central. L'Estat espanyol, amb totes les seves institucions concentrades a Madrid, pateix d'una excessiva interpenetració entre les seves branques executiva, legislativa i judicial, i d'aquestes amb les grans empreses del país, que el fan capaç de forjar encara monopolis *de iure* o *de facto*, quan així ho dicti el seu interès: “*Per aquesta raó, la Comissió europea actua, quan desenvolupa i defensa el dret de la competència (en la mesura que els seus membres integrants provenen de països amb una forta tradició de lliure mercat), com a contrapoder substancial a l'Estat central.*”⁷¹

Els catalans, doncs, no volem quedar fora de la Unió Europea perquè per a nosaltres ser o no ser europeus amb el màxim possible de plenitud forma part de la nostra identitat. I del nostre projecte col·lectiu. Culturalment i políticament, i com a nació, Catalunya va néixer sota el signe d'Europa, ja ho hem vist. I la consciència d'això, i la voluntat de mantenir viu i actiu aquest vincle, li ha permès arribar fins avui malgrat una història difícil i perillosa. I arribar-hi amb una consciència viva, una llengua conservada, un projecte polític. Tot plegat, uns resultats que en el marc polític, geogràfic i demogràfic en què s'ha hagut de moure Catalunya té molt valor. Per això és important esmerçar tots els esforços que calgui per a fer entendre això als pobles europeus, als seus governs i a les institucions europees, perquè si reclamem més reconeixement europeu “... és perquè ens en sentim. Perquè en som no només per naixement sinó per vocació. I per identificació amb els valors europeus. I això acaba de donar força i credibilitat a la nostra reivindicació com a país”.⁷²

Europa també es projecta en la Catalunya del futur perquè Catalunya, com a país d'Europa vol avançar, dia a dia, sota la voluntat decidida d'assolir els nivells més alts de desenvolupament social, polític i econòmic, que pugui donar-se a qualsevol país europeu. I no és només per raons històriques o polítiques sinó també perquè “*Els valors que han fet Europa són també els valors majoritaris que defensa Catalunya i la societat catalana: la pau, la llibertat, la democràcia, els drets humans, la justícia social, el respecte al medi ambient, la iniciativa privada de les persones i les entitats, la diversitat cultural, el respecte a les minories. Per això és necessària una Europa on totes les nacions tinguin els mateixos drets reconeguts, federal amb institucions fortes, cap endins i cap enfora, i profundament democràtiques.*”⁷³ Durant la transició i els primers anys de la democràcia espanyola, el catalanisme polític majoritari (tan d'esquerres com de dretes), potser seguint la tradicional juxtaposició entre catalanisme i europeisme, va identificar el procés de construcció europea com la solució definitiva als problemes d'encaix entre Catalunya i l'Estat espanyol. Segons aquest

ELS CATALANS NO VOLEM QUEDAR FORA DE LA UNIÓ EUROPEA PERQUÈ PER A NOSALTRES SER O NO SER EUROPEUS AMB EL MÀXIM POSSIBLE DE PLENITUD FORMA PART DE LA NOSTRA IDENTITAT

71 BOIX. *Ibid.*

72 PUJOL, Jordi. “Europa i Catalunya. Que si hi entrarem o que si no hi entrarem”, *Editorial*, 8 de gener de 2014, Centre d'Estudis Jordi Pujol.

73 Ponència 3 “Catalunya a Europa i al món”, 13è Congrés de Convergència Democràtica de Catalunya. <http://www.convergencia.cat/media/120.pdf>

raonament, el buidatge competencial de l'Estat en favor de les instàncies comunitàries, sumat al que es produïa en favor de les comunitats autònomes, resoldria el sempre difícil encaix dels pobles i nacions d'Espanya. Però a mesura que han passat els anys, s'ha anat confirmant la idea que «Europa és cosa dels estats», i s'han anat esvainent els somnis d'una «Europa de les regions» i d'una «Europa dels pobles», amb la qual cosa Catalunya encara no ha trobat el seu lloc en les estructures polítiques de la UE.

En efecte, les dues darreres dècades d'història europea han mostrat els límits d'aquesta estratègia d'europèitziació i d'aquest discurs de postsobirania s'han fet més clars. La paralització del projecte d'integració europeu ha provocat un retorn cap a una perspectiva més intergovernamental. L'Europa del somni de les regions pràcticament es va esvaïr davant de la resistència dels estats i la insistència de moltes regions (especialment dintre del Comitè de les Regions) que tots els governs subestats haurien de tenir el mateix estatus, independentment de la seva història, cultura, institucions i aspiracions. Per tant, la teoria postsobiranista, malgrat que era atractiva des del punt de vista intel·lectual, mai no va trobar una expressió institucional concreta. En els Balcans i més enllà (per exemple, en el Caucas) Europa no ha aconseguit resoldre els conflictes de nacionalitat, però se n'ha sortit millor pel que fa a l'Europa central i la regió bàltica. Al mateix temps, els nacionalistes veuen estats petits que són admesos en la Unió Europea i que gaudeixen de l'estatus de ple dret, inclosa l'admissió al Consell de Ministres, mentre que ells són confinats a l'estatus de regions.

Els estats de l'Europa occidental s'han adaptat més o menys a les seves realitats plurinacionals, però mai prou com per satisfer l'aspiració de les seves nacions constituents. Hi continua havent fortes resistències, arrelades en les institucions, tal com hem vist amb la reacció envers el nou Estatut d'autonomia català. Enfrontats amb el que veuen com a desafiaments tant del nacionalisme intern com del multiculturalisme, les elits dels estats han adoptat formes noves de nacionalisme d'estat.⁷⁴ D'aquí que el procés d'integració europea hagi anat donant més oportunitats a les regions per fer sentir la seva veu i les seves demandes però sense aprofundir ni mantenir el cap de l'objectiu marcat per la suara esmentada Europa de les regions, perquè els estats volen seguir essent els protagonistes de les principals decisions polítiques. Per consegüent, tot i que existeixin elements indiscutibles de governança a diferents nivells al si de la Unió Europea, al final la "competència de las competències" (en termes de dret públic alemany) segueix residint en els estats.⁷⁵ Paral·lelament, també és cert que els estats estan sotmesos a una doble pressió, cap a dalt (per part de les institucions europees) i cap a baix (per part de les regions), la qual redefineix la distribució de competències en el benestès que predominen les compartides i no las exclusives. D'alguna manera, doncs, podríem dir que el projecte de l'Europa *de* las regions ha donat pas a l'Europa *amb* les regions que han sabut fer-se un lloc al si de les institucions i guanyar un cert espai polític propi.

Perquè, està clar, Europa no és una entelèquia, no és l'Europa ideal imaginada com a espai propi dels catalans, sinó l'Europa real, institucional i política, és a dir la Unió Europea, que s'ha

74 KEATING, Michael. "Una nova onada d'independències?", *Noves estatalitats i processos de sobirania*, IDEES, 33, octubre/desembre 2010.

75 RODRÍGUEZ AGUILERA DE PRAT, Cesáreo. "De la 'Europa de las Regiones' a la Europa con las regiones", *Revista d'Estudis Autònòmics i Federals*, 2, abril 2006. Institut d'Estudis Autònòmics. Generalitat de Catalunya.

construït com un espai supranacional... fet d'estats-nació. Per superar aquest fer convindria aprofundir el projecte europeu fins a les darreres conseqüències democràtiques i convertir-lo en quelcom que superi el projecte actual d'antics estats tancats i en permanents estires-i-arronses al si de les institucions europees.

La relació de Catalunya amb la UE, doncs, planteja problemes de reconeixement. El problema dels catalans, ras i curt, és que el nostre sentiment identitari, la cultura, la llengua, el territori, la prosperitat i la demografia ens fan desitjar un nivell de reconeixement que, fins el moment present, no tenim ni en l'àmbit d'Espanya ni, per descomptat, en l'àmbit internacional. De fet, existeix un fort contrast entre les ambicions dels catalans i l'estatus actual de Catalunya en els àmbits d'Espanya, la UE, i la comunitat internacional.

La manca de reconeixement rebut per Catalunya a la UE deriva del seu estatus dins d'Espanya. Aquest estatus només es pot modificar si l'Estat Espanyol ho decideix; per aquesta raó, el debat i les negociacions per aconseguir el reconeixement de Catalunya a la UE s'han de desenvolupar, en primer lloc, entre els governs català i espanyol. Catalunya no és considerada com a nació dins de la UE, –Escòcia i Gal·les sí que reben aquest reconeixement–, senzillament perquè Catalunya no és reconeguda com a nació dins d'Espanya, tot i el que escriuen els principals partits polítics d'origen català en els seus documents. De la mateixa manera, el reconeixement del català com a llengua oficial a la UE només s'aconseguiria si l'Estat Espanyol ho proposa al Consell de Ministres de la UE. Igualment, tant la decisió de reconèixer Catalunya com a regió electoral europea, com la possibilitat que els representats polítics de Catalunya tinguin accés a les institucions de la UE amb capacitat de decidir depèn totalment de la voluntat de l'Estat Espanyol, que fins ara s'hi ha oposat, tot i que altres membres de la UE –per exemple Gran Bretanya i Bèlgica– ja ho han concedit a algunes de les seves minories nacionals. El cas de Catalunya confirma que el paper i l'estatus de les nacions sense Estat a la UE depèn de la voluntat de l'estat dins del qual estan incloses, fet que reforça el fort caràcter intergovernamentalista de la UE, una característica que per sí mateixa no contribueix pas a pal·liar l'anomenat dèficit democràtic de la UE.⁷⁶

Precisament, aquesta constatació obliga Catalunya a afrontar el futur encaix en la Unió Europea des d'una perspectiva molt més pragmàtica i utilitarista: la instrumentalització del projecte europeu que han aplicat els estats ens ha de portar a repensar el nostre «somni europeu» i cercar noves estratègies que permetin garantir el ple reconeixement de la personalitat política de Catalunya⁷⁷.

Passades més de dues dècades de l'adhesió de l'Estat a la Unió Europea, la unificació del continent ha fet més evidents les mancances de l'autogovern català. Com assenyala Michael Keating: *“One factor is disillusionment with the idea of a Europe of the Regions, a concept popular in the 1990s, which envisaged a three-level federation of regions, states and Europe. Catalanists saw in this a way to recover their pre-1714 status as a European trading nation embedded in wider*

CATALUNYA HA D'AFRONTAR EL FUTUR ENCAIX EN LA UNIÓ EUROPEA DES D'UNA PERSPECTIVA MOLT MÉS PRAGMÀTICA I UTILITARISTA

76 GUIBERNAU, Montserrat. “Catalunya i la Unió Europea: identitat, immigració i cosmopolitisme”, *Eines*, tardor 2007.

77 RAMON, Ricard. “Algunes reflexions sobre la participació de Catalunya en la Unió Europea”, *IDEES* 15/16 (juliol-desembre 2002)

unions. Catalonia was a leader of this movement, with Catalanists, arguing that the old model of the nation state was redundant in the new Europe and that nations could exercise real influence without having to become states. There was some progress in the 1990s, for example in setting up the Committee of the Regions. On the other hand, the Convention on the Future of Europe leading eventually to the Lisbon Treaty (2007) offered little to the regions and nations and it has become evident that the European Union is founded on the member states. The EU Committee of the Regions is largely toothless and in any case represents everything from municipal governments to stateless nations and unable to distinguish among them”.⁷⁸

A la Unió Europea actual, doncs, disposar d'un Estat propi és imprescindible per garantir la defensa dels interessos nacionals. Al Consell de la UE, principal institució comunitària, només els Estats hi tenen una plaça assegurada. Per la seva banda, la Comissió Europea compta

**A LA UNIÓ EUROPEA ACTUAL,
DONCS, DISPOSAR D'UN ESTAT
PROPI ÉS IMPRESCINDIBLE PER
GARANTIR LA DEFENSA DELS
INTERESSOS NACIONALS**

amb un membre provinent de cadascun dels 27 Estats membres i, malgrat que aquesta institució representa l'interès genuïnament europeu, els Estats –sobretot els petits– són molt reticents a cedir en aquest afer. Així mateix, només els Estats tenen accés directe al Tribunal de Justícia (òrgan que interpreta els Tractats i dirimeix els conflictes de competències). A més, són els Estats els que decideixen en quantes circumscripcions

organitzen el seu territori a l'hora de celebrar eleccions al Parlament Europeu (una institució que, d'altra banda, cada vegada guanya més poders). I tan sols els Estats poden decidir quines llengües són oficials dins la Unió. Per últim, potser el punt més important, només els Estats tenen accés a la Conferències Intergovernamentals, responsables de reformar els Tractats, de manera que només ells poden participar en els debats i decidir sobre el futur del procés de construcció europea. La integració europea no només no ha afeblit els Estats europeus, sinó que els ha relegitimat i resituat en el centre de gravetat del poder polític al continent.

Catalunya vol esdevenir un Estat en els termes que ho són els Estats membres de l'actual Unió Europea, és a dir, tot compartint la capacitat de decisió amb la resta d'Estats europeus, amb el doble objectiu de defensar els interessos de la seva ciutadania i de participar en el procés de construcció política del continent: “Catalunya ha de destacar la singularitat del cas català dins l'actual Unió Europea: per la seva fortalesa demogràfica, econòmica, cultural, política i històrica, el cas català és únic a la UE i com a tal cal comunicar-lo. Catalunya no ha de ser vista com un destorb que només serveix per encendre els ànims nacionalistes dins del continent. En canvi, ha de ser percebuda com una nació responsable i compromesa amb la construcció europea, que per la seva excepcional naturalesa, mereix comptar amb un Estat propi dins la Unió.”⁷⁹

En conseqüència, el futur de Catalunya està lligat a la Unió Europea, avui, més que mai. Aquest camí és complex, com ho ha estat sempre, però en aquest cas, el repte és més gran, ja

78 KEATING, Michael. “Is Catalonia heading to independence?”, *Diplocat*, 02.07.2013. <http://www.diplocat.cat/files/docs/130702-E06EN-CataloniaHeadingIndependence.pdf>

79 ROYO, Albert. “Institucions d'Estat. Costos actuals i futurs. Servei exterior, Exèrcit i seguretat.”, *Actes del Tercer Congrés Catalanista 2008-2009*, Àmbit de política, Catalunya estat. http://www.cerclleestudissobiranistes.cat/files/pdf/tercer_congres/Albert_Royo.pdf

que Catalunya pretén establir una nova relació amb la Unió Europea, sense Espanya. Per això s'ha obert un debat sobre la viabilitat d'una Catalunya independent al si de la UE. A l'hora de preveure el futur de Catalunya com a estat, alguns estudis analitzen la successió de Catalunya en els tractats de la Unió Europea, és a dir, com es desenvoluparà l'ampliació interna i el procés de successió en els tractats de la Unió en el supòsit que Catalunya esdevingui un Estat propi. Per ampliació interna a la UE s'estén la continuïtat dins la Unió Europea d'un nou Estat que s'independitza d'un Estat membre de la UE. Un informe encarregat pel Cercle d'estudis sobiranistes entén que Catalunya en l'actualitat és territori europeu, i per tant conclou que ni Catalunya, ni la resta de territoris que succeeixen l'actual Estat espanyol, haurien de sol·licitar l'admissió com a nous membres.⁸⁰

En aquest sentit, l'informe no se centra únicament en paràmetres jurídics, sinó que també s'exposa possibles solucions polítiques i pragmàtiques aplicables a la successió de Catalunya en els Tractats de la Unió. La pràctica internacional demostra que per als casos de successió d'Estats, els esdeveniments de caràcter polític marquen la realitat jurídica i no al contrari. Davant d'una situació d'aquest tipus, en qualsevol organització internacional, inclosa la UE, s'estudien en primer lloc les provisions constitucionals particulars d'aquesta, ja que la condició de membre dependrà en gran mesura de la casuística particular de cada organització internacional. La Unió Europea, que és una organització internacional *sui generis*, no n'és l'excepció. No hi ha cap norma que reguli la possible successió interna als Tractats de la UE, i per tant, ens trobem amb una situació de buit jurídic en què s'han d'aplicar les normes de dret internacional consuetudinari.

Per aquestes raons i davant del buit legal a la Unió, l'informe planteja com a canals legals l'aplicació dels articles 34 i 35 del Conveni de Viena de 1978, que, en el cas de la secessió de Catalunya, determinaria que els dos o més nous Estats resultants de l'actual Regne d'Espanya, ocuparien de manera automàtica el lloc del predecessor. I per tant, conclou que ni Catalunya, ni la resta de territoris que succeeixen l'actual Estat espanyol haurien de sol·licitar l'admissió com a nous membres.

Igualment, planteja un d'aquests aspectes bàsics en litigi serien els drets individuals fonamentals ja adquirits per milions de ciutadans de la Unió Europea. Negar una solució satisfactòria a un procés d'ampliació interna podria minvar drets fonamentals que els ciutadans de la resta de la Unió gaudeixen a Catalunya i que els catalans gaudim a Catalunya i a la resta de la Unió, com ara la llibertat de moviment de persones, béns, capitals i serveis, el dret de vot en les eleccions municipals i europees o els drets i obligacions derivats de la pertinença a la Unió Econòmica i Monetària o de la pertinença en el mercat interior europeu.

Es ressenya, així mateix, amb unes consideracions sobre com preparar la successió interna:

- Facilitant el camí cap a l'ampliació interna en els documents fundacionals catalans (declaració d'independència, Constitució);
- Sotmetent-se a la Cort d'arbitratge europea per tal que aquesta determini deutes, drets, i repartiment de la proporcionalitat entre les diferents entitats territorials que succeeixen l'actual Regne d'Espanya i la seva consegüent representació en els òrgans de govern de la Unió (Consell de la UE, Comissió Europea i Parlament Europeu, bàsicament);
- Promovent la no violència i la voluntat de complir les obligacions dels Tractats internacionals.

80 ABAT, Antoni. *Catalunya independent en el si de la UE*. Cercle d'Estudis Sobiranistes. http://blogs.elpais.com/files/ces-ampliacio_interna.pdf

I l'autor acaba conclouent que “*Catalunya compta amb el dret internacional consuetudinari, la necessitat de manteniment d'estabilitat en el si de la Unió Europea, a més dels drets fonamentals de les persones i la democràcia com a principals aliats de la seva successió a la Unió Europea*”.⁸¹

Ara bé, com diu l'Àngel Castiñeira, professor d'ESADE i membre del Consell Assessor per a la Transició nacional, està totalment per fer una geopolítica catalana del futur. I la geopolítica és un joc d'estats. Les regions no hi juguen, són jugades. Fa segles que Catalunya va perdre la condició d'actor polític internacional. Per tant, definir els interessos, les orientacions, les estratègies i les palanques de la geopolítica catalana serà essencial per garantir la viabilitat de la Catalunya sobirana i el seu encaix al concert internacional.

Atès que el que ens interessa aquí és la projecció de Catalunya cap a Europa i el món, només esmentarem breument altre aspectes importants de les relacions internacionals futures de Catalunya, com ara les futures relacions amb Espanya. En primer lloc, és obvi que Espanya és i seguirà essent el nostre principal soci comercial, si més no a curt i mitjà termini, atès que compartim infraestructures bàsiques, grans conques hidràuliques, segles d'història comuna i importants lligams socials i familiars. També és certa que un Estat català amb Espanya en contra sumará dificultats i reptes que seria millor evitar, i en aquest sentit el repartiment del deute, la pressió europea i la negociació d'un fons decreixent que garanteixi la viabilitat financera a curt termini de l'Estat espanyol han de permetre una secessió pactada que suavitzí l'enrocament espanyol.

Tampoc no podem oblidar que, potser per primer cop a la història, les tornes estan canviant en les relacions entre Catalunya i Espanya: per molts catalans el projecte amb Espanya s'ha trencat i el que cal és fer-ne un de propi. En canvi, Espanya ara per ara és un estat sense projecte nacional, mentre que Catalunya es presenta com una nació emergent en procés d'elaborar un projecte estatal propi. Els efectes de la crisi són iguals per a tothom, però l'ansia i la il·lusió d'un nou projecte col·lectiu revifèn una part de la ciutadania catalana. Enginyers, economistes, educadors, juristes, politòlegs, empresaris, experts en administracions públiques, tècnics i professionals de tota mena desenvolupen ara mateix una activitat frenètica per contribuir a dissenyar les futures bases d'aquest nou estat. Tota l'energia, tota la pedagogia, totes les esperances, tota la bona voluntat, tota la professionalitat que durant tres segles s'havien dedicat a la millora de l'estat espanyol, es concentren ara en un nou somni, en una nova causa, el somni català. En un cas hi ha buidor i pèrdua d'autoestima. En l'altre, l'energia nova d'algú que ja no tem pensar com a estat, actuar com a estat i voler ser tractat com a nou estat. Pot ser la primera crisi greu des de la Transició en què els catalans prefereixin no intervenir ni comprometre's en la reforma profunda de l'estat espanyol. Altrament dit, pot passar que per primer cop els espanyols hagin de resoldre els seus problemes.⁸²

Dit això, és evident que la Unió Europea representa un paraigua indispensable per a les aspiracions del futur estat català en tant que per a un nou estat a la recerca de legitimitat, el reconeixement europeu i la permanència a la Unió resulten gairebé essencials. Potser hi haurà un període transitori d'una certa provisionalitat però la vocació europeista de Catalunya ha de ser –i és– total i absoluta. La Unió Europea viu ara mateix enmig d'un cert desconcert i ningú

81 ABAT. *Ibid.*

82 CASTIÑEIRA, Àngel. “El somni català”, *Butlletí de l'Assemblea Nacional Catalana*, 04.06.2014, <http://assembleasagra-dafamilia.blogspot.com.es/2014/06/angel-castineira-el-somni-catala.html>

no sap si es tracta d'una crisi de creixement o d'alguna cosa més profunda i greu. Hi ha dubtes sobre el projecte europeu que podrien afectar l'encaix continental de Catalunya però més enllà d'això sembla evident que la Unió ha de jugar un paper clau a l'hora de donar credibilitat, endins i enfora, a l'estat català i constituir una garantia d'estabilitat estructural.⁸³ La qüestió de les relacions entre Catalunya i la Unió Europa l'endemà de la independència admet una pluralitat d'aproximacions que es poden agrupar en els quatre escenaris hipotètics següents:

Primer, escenari de permanència: En el moment de la seva constitució i de notificar-la a la UE, el nou Estat català continua integrat sense interrupció a la Unió. Atès que es tracta d'un territori que ja forma part de la UE i que la seva població gaudeix de la ciutadania europea i del dret europeu, no se l'obliga a sortir de la UE i a sol·licitar des de fora la seva integració. Les institucions de la UE seleccionen, interpreten i apliquen les regles procedimentals dels Tractats de manera que sigui possible que les adaptacions que cal introduir, en el dret originari i derivat de la Unió, es produeixin tot garantint la permanència del nou Estat dins de la UE.

Segon, escenari d'adhesió ad hoc: En el moment de presentar la sol·licitud d'ingrés, la UE no accepta la permanència automàtica del nou Estat, però, ateses les circumstàncies específiques del cas, decideix endegar un procés d'adhesió *ad hoc*, amb trets específics que permetin una adhesió ràpida i, sobretot, un règim transitori, adreçat a assegurar el manteniment del màxim nombre possible de relacions jurídiques, econòmiques i polítiques amb la UE i el manteniment dels drets i de les obligacions dels ciutadans i de les empreses que operen a Catalunya.

Tercer, escenari d'adhesió ordinària: La UE accepta obrir de manera immediata un procés d'adhesió ordinari com a tercer estat, sense prendre mesures *ad hoc* encaminades a garantir la celeritat del procés ni establir règims transitoris específics.

Quart, escenari d'exclusió com a Estat membre: La UE es nega a obrir de manera immediata el procés d'adhesió o l'atorgament de l'estatut de candidat, és a dir, es nega a obrir el procediment formal d'adhesió i el nou Estat queda fora *sine die* de la UE.

A l'hora d'analitzar el grau de viabilitat jurídica i pràctica d'aquests quatre escenaris cal tenir presents d'entrada dues premisses. En primer lloc, que ni el dret internacional ni el dret de la UE preveuen de manera expressa un supòsit com el que planteja el cas català. En segon lloc, que la UE tradicionalment ha adoptat una actitud extremadament flexible i pragmàtica a l'hora de donar solució als problemes imprevistos que se li han plantejat en relació amb els canvis territorials o d'organització territorial dels estats membres que afecten l'àmbit d'aplicació del dret de la UE i, més en general, en relació amb els processos de ratificació dels tractats³, vinculats a certes reformes institucionals conflictives.

Tanmateix, el fet que ni el dret internacional general ni el dret de la UE prevegin expressament la integració d'un territori que ja forma part de la Unió, i la flexibilitat i el pragmatisme de la UE a l'hora de resoldre problemes similars, no permeten concloure que l'ingrés d'un nou

ÉS EVIDENT QUE LA UNIÓ EUROPEA REPRESENTA UN PARAIGUA INDISPENSABLE PER A LES ASPIRACIONS DEL FUTUR ESTAT CATALÀ EN TANT QUE PER A UN NOU ESTAT A LA RECERCA DE LEGITIMITAT, EL RECONeixEMENT EUROPEU I LA PERMANÈNCIA A LA UNIÓ RESULTEN GAIREBÉ ESSENCIALS

83 ARZA, Marc. "Apunts de geopolítica catalana". <http://www.nacioidigital.cat/opinio/6377/apunts/geopolitica/catalana>

Estat català sigui quelcom que operi en el buit jurídic. El dret de la UE, i subsidiàriament el dret internacional, regulen un seguit de condicions i requisits materials i procedimentals que aquest futur Estat haurà de respectar per integrar-se a la Unió, sigui quin sigui l'escenari que s'acabi imposant.

Tot això implica reflexionar sobre les condicions i els requisits per ser membre de la UE. Per ser-ho cal ser un Estat europeu i respectar els valors de la promoció de la dignitat humana, la llibertat, la democràcia, la igualtat, l'Estat de dret, els drets humans, inclosos els drets de les persones pertanyents a minories. A més cal complir amb els criteris fixats pel Consell Europeu de Copenhaguen: existència d'una economia de mercat en funcionament, així com la capacitat de fer front a la pressió competitiva i a les forces del mercat dins de la Unió; capacitat d'assumir les finalitats de la Unió Política, Econòmica i Monetària, estabilitat d'institucions que garanteixin la democràcia, l'Estat de dret, el respecte dels drets humans i la protecció de les minories. Sembla evident que un futur Estat català compliria folgadamente les esmentades condicions i requisits d'admissió. Així ho acredita la perllongada pertinença prèvia a la UE i el compromís explícit del Parlament de Catalunya en la seva Declaració de sobirania: "*Es defensaran i promouran els principis fundacionals de la Unió Europea, particularment els drets fonamentals dels ciutadans, la democràcia, el compromís amb l'estat del benestar, la solidaritat entre els diferents pobles d'Europa i l'aposta pel progrés econòmic, social i cultural*".⁸⁴

Els principals requeriments nous als quals hauria de fer front l'Estat català serien els que derivarien de la necessitat de crear alguns organismes reguladors i de coordinació i, en general, algunes noves estructures organitzatives que imposa el dret europeu, així com de la necessitat de transposar al nou ordenament jurídic català el dret europeu derivat que ho requereixi. Es tracta, sens dubte, de tasques que requeririen un cert esforç, però el futur Estat català disposaria de mitjans i experiència suficients per fer-hi front sense gaires dificultats.

Per ingressar a la UE, no és una condició *sine qua non* que un futur Estat català hagi estat prèviament reconegut formalment com a estat o com a subjecte internacional per algun altre estat o per determinades organitzacions internacionals –per exemple per l'ONU o el Consell d'Europa–. La UE podria ser la primera organització a reconèixer aquest fet. Tanmateix, és indubtable que el reconeixement formal previ per part d'altres estats o d'altres organitzacions internacionals podria facilitar el procés d'integració a la Unió.⁸⁵

Si l'ingrés de Catalunya a la UE no es pugués fer d'acord amb el primer escenari esmentat (el de la permanència), paga la pena subratllar que els dirigents de l'Associació Europea de Lliure Comerç (EFTA) també veuen viable una Catalunya independent si garanteix el manteniment dels seus mercats exteriors i les condicions d'exportació que té actualment. En aquest sentit, Georges Baur, secretari general adjunt de l'EFTA, adverteix que si quedar fora de la Unió Europea podria dificultar les coses a Catalunya sobretot en l'àmbit institucional, no ho seria tant a escala comercial, ja que la rigidesa que a vegades presenten les institucions sovint queda "diluïda" pels interessos econòmics dels estats membres. En cas que la UE tanqués la porta comercial, Baur

84 Declaració de sobirania i el dret a decidir del poble de Catalunya, 23 de gener de 2013, http://www.parlament.cat/web/actualitat/noticies?p_id=129656021

85 Consell Assessor per a la Transició Nacional, *Informe número 6: Les vies d'integració de Catalunya a la Unió Europea*, 14 d'abril de 2014.

assenyala que una alternativa seria formar part d'altres associacions com l'EFTA. També reconeix que Catalunya és un bastió industrial dins l'Estat espanyol i que en aquest sentit, a la resta de països europeus, sobretot als veïns com França, tampoc els interessaria trencar les relacions comercials amb els catalans sigui quina sigui la situació política: *"En la meua experiència tractant amb la UE i els estats membres, sempre he vist que les institucions són més estrictes, i això es dilueix pels estats membres, que necessiten un punt de vista més realista"*.⁸⁶ Cal ressenyar que si bé el grau d'integració econòmica entre la UE i els estats membres de l'EFTA que participen en l'acord no és total, l'acord inclou l'eliminació dels obstacles a la lliure circulació de mercaderies, serveis, capital i persones. Per tal de conjuminar els interessos d'ambdues organitzacions i adoptar els acords necessaris per donar compliment als objectius de l'Acord sobre l'Espai Econòmic Europeu és necessari tenir present que entre els estats membres de la UE i els estats de l'EFTA no existeix una veritable integració política, per la qual cosa s'estableix un sistema institucional amb una doble estructura.

Més enllà del pilar fonamental que constitueix la relació entre Catalunya i Europa, tampoc cal menystenir el paper que pot i ha de tenir Catalunya en la capitalitat de la Mediterrània occidental. Al centre del cercle que formen París, Roma, Tunis, Alger, Casablanca i Madrid i sense els condicionants d'un passat colonial. Barcelona és atractiva i neutral, i compta amb el poder tou necessari per aconseguir-ho.

Barcelona també és la pista d'aterratge a Europa de bona part dels llatinoamericans que hi venen per estudiar, emprendre o treballar. A través de l'Estat espanyol els catalans han tingut una presència activa a l'Amèrica Llatina que cal mantenir. Espanya té una enorme influència a Llatinoamèrica però també hi genera antipaties i recels, la qual cosa obre oportunitats a l'acció exterior catalana, donant continuïtat als lligams econòmics i culturals ja existents per mantenir una relació intensa i creixent.

Finalment, en un món de ciutats, Barcelona ha de tenir un projecte de capitalitat que sintonitzi amb el país però que també vagi més enllà. Barcelona ha de ser una marca i un projecte d'abast global perquè és un actiu nacional que desborda el país. Fa anys que la diplomàcia de les ciutats guanya importància i ho continuarà fent: no és ociós que en alguns fòrums globals l'alcalde de Berlín pugui ser més important que el president d'Àustria, per exemple.⁸⁷

En termes no ja politicolegals sinó econòmics, la importància de Catalunya com a motor econòmic i contribuïdor al pressupost europeu és innegable des de diferents punts de vista.

Primer, Catalunya és un dels motors econòmics d'Europa juntament amb altres regions europees com ara Roine-Alps (França), Llombaria (Itàlia) i Baden-Württemberg (Alemanya), i forma part del nucli productiu de la Unió Europea. D'altra banda, Catalunya és reconeguda, entre d'altres, com a primer centre d'activitat logístic per a Espanya i el sud d'Europa, un dels nuclis de l'*Eurosunbelt* (regió econòmica que va des de València fins a Lió i que és l'onzena regió econòmica

**MÉS ENLLÀ DEL PILAR FONAMENTAL
QUE CONSTITUEIX LA RELACIÓ ENTRE
CATALUNYA I EUROPA, TAMPOC CAL
MENYSTENIR EL PAPER QUE POT
I HA DE TENIR CATALUNYA EN LA
CAPITALITAT DE LA MEDITERRÀNIA
OCIDENTAL**

86 Ara, 01.06.2013. http://www.ara.cat/economia/Catalunya-Europa-independencia_o_929907226.html

87 ARZA. *Ibid.*

mundial) i una de les principals potències turístiques europees. D'altra banda, Barcelona se situa dins del "Top 5 European Cities" i ha estat reconeguda com la primera ciutat del sud d'Europa

PRIMER, CATALUNYA ÉS UN DELS MOTORS ECONÒMICS D'EUROPA JUNTAMENT AMB ALTRES REGIONS EUROPEES I FORMA PART DEL NUCLI PRODUCTIU DE LA UNIÓ EUROPEA

SEGON, CATALUNYA SERIA UN MEMBRE APORTADOR NET DE RECURSOS AL PRESSUPOST DE LA UNIÓ I PER TANT NO SERIA UN LLAST NI UN PAÍS SUBVENCIAT, SINÓ QUE SERIA UN CONTRIBUENT NET AL PRESSUPOST COMUNITARI

TERCER, ELS CATALANS HAN MOSTRAT UNA VOLUNTAT CLARA DE ROMANDRE A LA UE EN UNS MOMENTS ON UN DELS PRINCIPALS PROBLEMES DE LA UE ÉS EL CREIXENT EUROESCEPTICISME QUE HI HA EN ELS SEUS PRINCIPALS ESTAT MEMBRES

amb potencial econòmic de futur (segons l'informe "fDi Cities and Regions of the Future 2012/2013", publicat pel *Financial Times*). I en tant que la UE ha estat i està abocant fons a Grècia, Portugal i Irlanda des de fa anys, evitant que surtin de la zona euro i és doncs molt poc probable que permeti la sortida d'un motors econòmic d'aquestes característiques.

Segon, Catalunya seria un membre aportador net de recursos al pressupost de la Unió i per tant no seria un llast ni un país subvencionat, sinó que seria un contribuent net al pressupost comunitari. També en aquest cas és poc probable que la UE permeti que un membre aportador abandoni la UE quan està patint el llastre d'haver incorporat molts països de l'Europa de l'Est que són clarament receptors de subvencions europees.

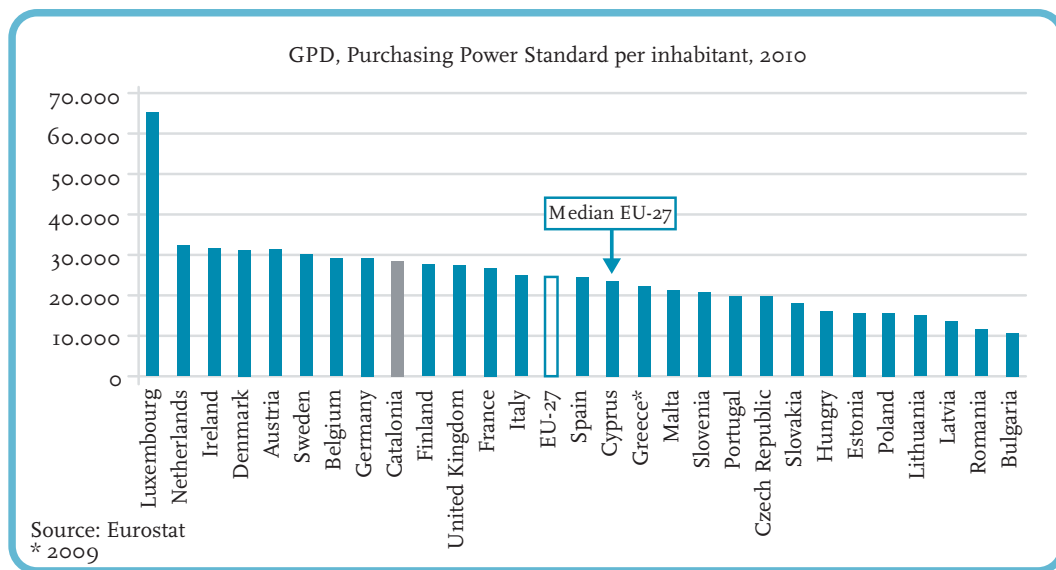
Tercer, els catalans han mostrat una voluntat clara de romandre a la UE en uns moments on un dels principals problemes de la UE és el creixent euroescepticisme que hi ha en els seus principals estat membres, com així ho palesen els resultats de les darreres eleccions europees del mes de maig, especialment a França, Regne Unit, Holanda i Suècia. Per tant, pel propi interès de les institucions comunitàries, és altament improbable que expulsin un territori on la majoria de

ciudadans sí volen ser membres de la UE, i menys encara quan –com acabem de veure– aquest territori seria contribuïdor net a les arques comunitàries.

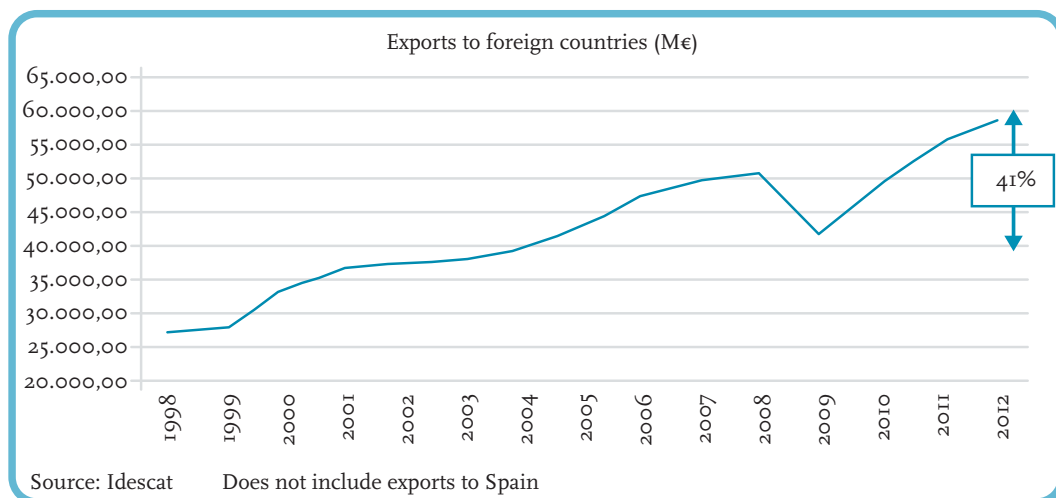
Finalment, en cas d'independència de Catalunya Espanya no podria suportar tot el deute sola, atès que sense un acord entre Catalunya i Espanya, el deute espanyol passaria a representar més del 120% del PIB, un dels més grans del món, i per tant Espanya esdevindria insolvent, la qual cosa tampoc no satisfaria els interessos de la UE. Per consegüent, la independència requeriria un pacte mitjançant el qual Catalunya es faria càrrec de la part corresponent del deute espanyol en un procés de repartiment del deute que, de ben segur, també seria altament recomanat per part de les institucions financeres europees, atès que fóra l'única manera d'assegurar-se el cobrament del deute.⁸⁸ Només cal donar un cop d'ull als gràfics següents per adonar-se de la situació real que tindria una Catalunya independent al si de la UE o de qualsevol altre organització si tenim en compte el poder adquisitiu de la població⁸⁹:

88 Economistes per la independència. Catalunya i Europa. <http://economistes.assemblea.cat/wp/wp-content/uploads/2013/11/Catalunya-i-Europa.pdf>

89 "The Catalan economy in the European context", *Diplocat*, 10.06.13. <http://www.diplocat.cat/files/docs/130610-E04EN-CatalanEconomyEuropeanContext.pdf>

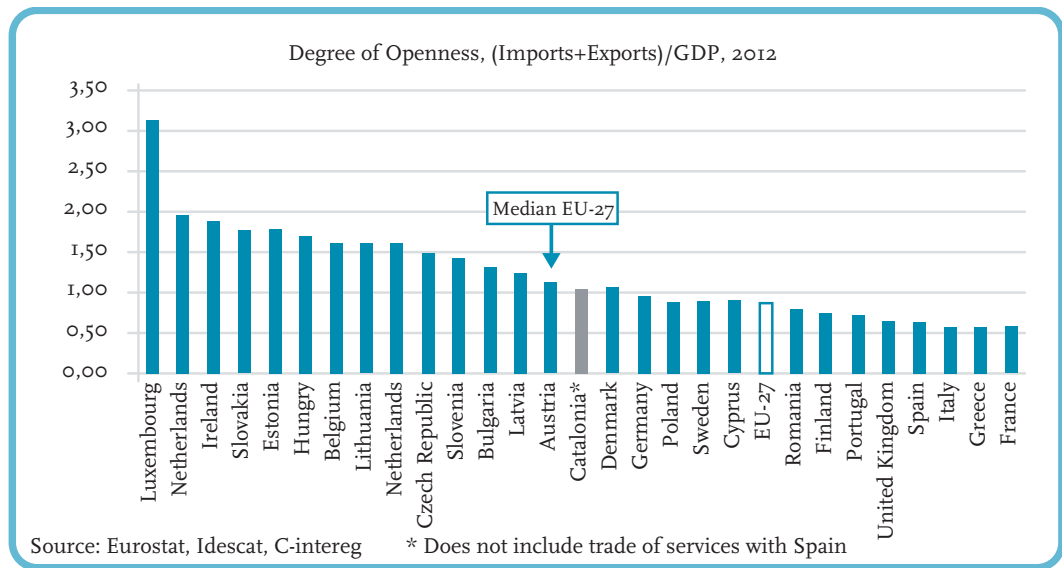

De la mateixa manera que no es pot obviar el fet que Catalunya té una economia molt dirigida cap a l'exportació, la qual cosa l'ajuda a temperar els efectes de la depressió existent als mercats català i espanyol. Com a resultat dels esforços esmerçats per millorar la nostra competitivitat, les exportacions cap a l'estranger –fonamentalment a Europa– han augmentat del 41% durant aquests darrers anys i això malgrat la greu crisi econòmica que estem vivint, fins arribar als 58.321 milions d'euros l'any 2012.⁹⁰

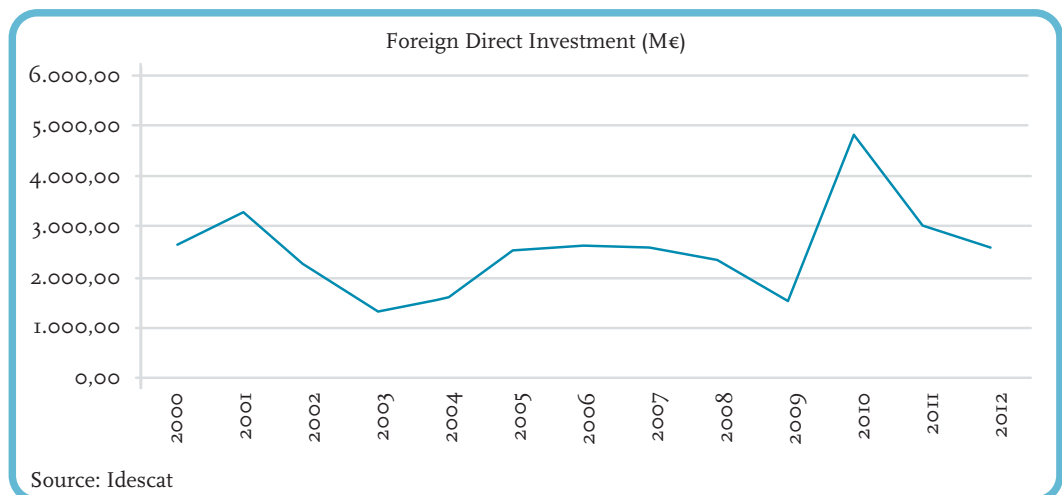

90 "The Catalan economy in the European context", *Ibid.*

També cal destacar que en termes de grau d'obertura als mercats exteriors, Catalunya se situa per damunt de la mitjana europea, just després d'Alemanya. Tot i que el soci comercial històric de Catalunya sigui lògicament Espanya, la part de les vendes ha disminuït (de 52,35% el 2007 al 45,7% el 2012), mentre que la part de vendes a Europa i a la resta del món està en constant augment (de 48,3% el 2007 al 54,3% el 2012).

Finalment, és important ressenyar que malgrat la crisi, Catalunya ha sabut captar l'atenció forana, convertint-se així en un pol d'atracció constant per a les inversions estrangeres.

Amb tot, cal ser prudents ja que es tracta d'un procés inèdit a Europa des de la constitució de la UE, i la situació actual, pot ser considerada com un laboratori, una situació sense precedents i malauradament per això les coses no es fan en el sentit de resoldre el problema de l'encaix de Catalunya a Europa, sinó d'assentar-lo, quan el que està clar i és innegable és que els catalans "no volen un trencament amb Europa, sinó que s'hi volen quedar".⁹¹ I Catalunya es vol quedar a Europa perquè n'és una part fonamental, un motor econòmic juntament Baden-Württemberg, Rhone-Alpes, i Llombardia amb les quals conforma l'àrea anomenada els Quatre Motors d'Europa des de l'acord signat el 1988. Com assenyala Tony Judt totes quatre "se senten europees, paguen els seus impostos, tenen un nivell educatiu més alt, tenen una ètica del treball i una laboriositat que no comparteixen altres regions dels Estats als quals pertanyen."⁹²

Com a resultat dels debats sobre el futur encaix de Catalunya a Europa, el Consell Assessor per a la Transició Nacional aconsella fer un discurs internacional organitzat al voltant d'idees-força que assoleixin un consens relativament ampli entre els catalans i de propostes que es recolzin sobre aquelles contribucions més reeixides del país, d'entre les quals destaca –com no podia ser d'una altra manera–l'europeisme entès com a compromís per enfortir la governança democràtica d'Europa. Pel seu pes poblacional (petit) i per la seva obertura econòmica, a Catalunya li interessa un espai europeu fort, entès en dos sentits. En primer lloc, un espai obert i competitiu, on tant les empreses com els ciutadans de Catalunya puguin exportar, trobar socis econòmics i polítics, crear sinèrgies en recerca i innovació, atraure i alhora enviar talent. En segon lloc, una Europa (de mena –quasi-federal) amb una estructura de governança forta, dotada de reguladors i institucions judicials que assegurin la creació d'un espai econòmic competitiu sense monopolis i sense empreses que puguin capturar els reguladors estatals, que puguin combatre la corrupció a nivell nacional i que puguin defensar una democràcia de qualitat a tot el continent.

En tot cas, s'insisteix que, en cas d'independència, l'Estat espanyol boicotejaria el reingrés de Catalunya a la UE com a nou Estat. Això és segur? "Estem convençuts –afirmen els membres del Col·lectiu Wilson– que, si arriba el dia, les autoritats espanyoles no posaran entrebancs perquè Catalunya segueixi formant part de la Unió Europea. I ho faran per interessos econòmics: a Espanya no li interessa tenir una relació dolenta amb el país que ha de travessar quasi inexorablement quan vulgui exportar a Europa, i a Espanya li interessa negociar amb Catalunya perquè aquesta assumeixi una part proporcional del deute públic. Ara bé, si no ho fan així i fan efectives les seves amenaces, Espanya possiblement podria impedir que Catalunya torni a formar part de la UE, perquè per ser membre de la UE podria ser necessària la unanimitat de tots els membres. Però Espanya no podrà vetar que Catalunya signi acords bilaterals de lliure comerç amb la UE per tal de formar part del mercat únic des del primer dia ja que, per signar aquests acords bilaterals, no cal la unanimitat, sinó la majoria qualificada. Tampoc podrà evitar que els ciutadans de Catalunya circulin lliurement per l'espai Schengen o que les empreses i els ciutadans catalans utilitzin l'euro com a mitjà de pagament."⁹³

91 BAUMAN, Zygmunt. Entrevista a *Llibertat per Catalunya*. <http://llibertatpercatalunya.cat/zygmunt-bauman-creu-catalunya-hauria-destar-dins-la-unio-europea/>

92 JUDT, Tony. *A Grand Illusion?: An Essay on Europe*. New York: New York University Press, 2011.

93 <http://www.wilson.cat/ca/comunicats-conjunts/item/197-europa-europa.html>

A Catalunya li interessa reforçar el procés de construcció europea per tres raons: “*el seu europeisme intrínsec, el seu dinamisme civil i la seva mida. Com a país molt més petit que els grans estats europeus, que tenen els incentius i la força relativa per pressionar i fins i tot manipular les institucions comunitàries, Catalunya està ben situada per a col·laborar en una Europa on les institucions supranacionals tinguin una independència i un protagonisme alts*”.⁹⁴

I això perquè l'arrel més fonda del fet que Catalunya sigui diferent d'Espanya i tingui una visió diferent d'Europa que la que en té Espanya és que no té, a l'inrevés de la resta d'Espanya, una visió diferent d'Europa. Catalunya és Europa, de la mateixa manera que ho són els països de l'Europa de la primera Comunitat. Perquè Catalunya sempre ha tingut una forta vocació europea, sempre s'ha sentit part de la pàtria europea. I el que podem aportar a Europa pot ser quelcom que sigui diferent. Com deia l'expresident Pujol: “*A Espanya hem lluitat sempre contra el ressentiment, contra la incomprensió; a Europa, a Catalunya, contra el perill de pèrdua d'identitat. I no és gens segur que tot això no sigui necessari en el món d'avui. No és segur, per exemple, que la nostra societat europea de final de segle no necessiti exemples reeixits de construcció pacífica d'una identitat col·lectiva. Nosaltres, almenys, no tenim pas la sensació de fer-ho només per nosaltres sols.*”⁹⁵

Catalunya forma part d'Europa. És Europa. Des de sempre. I com deia Salvador Espriu en el seu poema *M'han demanat que parli de la meua Europa*⁹⁶:

*Per això ara és tan profunda la nostra esperança
–en el meu somni, ja contemplada realitat–
d'integrar-nos, en un temps que sentim proper,
salvades la nostra llengua i la nostra història,
en una unitat superior que duu el nom,
obert, bellíssim, d'aquella filla d'Agènor
que un savi esguard veié prodigiosament passar
de la costa fenícia a les platges de Creta.
Quan arribi el dia, haurem fet el primer
i inesborrable pas vers la suprema
unió i igualtat entre tots els homes.*

94 Consell Assessor per a la Transició Nacional, *Informe número 4: Internacionalització de la consulta i del procés d'autodeterminació de Catalunya*, 20 de desembre de 2013.

95 PUJOL, Jordi. “La vocació europea de Catalunya”, dins *Paraules del President de la Generalitat a Aquisgrà, Estrasburg, Brussel·les, Pirineus, Perpinyà, París, Davos i Madrid : 1984-1986*. *Paraules del President de la Generalitat*, 9. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1986

96 ESPRIU, Salvador. *Obres completes, 1. Poesia*, 2a ed. Barcelona: Edicions 62, 1973.